

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego**„Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Budowa europejskiej gospodarki opartej na danych«”**

[COM(2017) 9 final]

(2017/C 345/22)

Sprawozdawca: **Joost VAN IERSEL**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 17.2.2017
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia przez sekcję	14.6.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	5.7.2017
Sesja plenarna nr	527
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	148/0/7

1. Wnioski i zalecenia**Wnioski**

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat „Budowa europejskiej gospodarki opartej na danych”, który dotyczy utrzymania roli danych jako zasadniczego i kluczowego czynnika umożliwiającego budowę nowej gospodarki ⁽¹⁾.

1.2. W komunikacie omówiono dane nieosobowe lub dane całkowicie zanonimizowane. W przypadku gdy dane są danymi osobowymi, zastosowanie mają ramy prawne dotyczące ochrony danych, zwłaszcza ogólne rozporządzenie o ochronie danych.

1.3. Podstawowym zagadnieniem jest stworzenie europejskiego ekosystemu danych jako nieodzownego nośnika postępu gospodarczego i społecznego, a także zapewnienie solidnej konkurencyjności w świecie przechodzącym proces radykalnej transformacji, z poważnymi konkurentami w Stanach Zjednoczonych i Azji. Do promowania możliwości w zakresie łączności i przechowywania bardzo potrzebne są inwestycje publiczno-prywatne w infrastrukturę na całym kontynencie.

1.4. Ustanowienie ekosystemu danych wymaga przede wszystkim zwiększenia świadomości przedsiębiorstw, usług publicznych, społeczeństwa oraz państw członkowskich. Konieczne jest większe zaufanie i większa otwartość, a także chęć wymiany danych przez wszystkich uczestników.

1.5. EKES podkreśla, że chodzi o dużo więcej niż przepisy prawne i praktyczne zasady. Istnieje pilna potrzeba dostosowania najważniejszych europejskich kompetencji w kontekście trwającego obecnie procesu transformacji. Na tym strategicznym obszarze Europa pozostaje w tyle. Proaktywne nastawienie przedsiębiorstw jest potrzebne, by otwierały się one na coraz większe strumienie danych i rozwijały zdolności do przetwarzania dużych zbiorów danych. Należy wprowadzić elastyczne i łatwiejsze do przystosowania modele biznesowe.

1.6. Wśród instrumentów sprzyjających innowacjom i jednocześnie zapewniających ochronę zasadnych interesów przedsiębiorstw i obywateli można wymienić ogólnounijne platformy i warsztaty, laboratoria terenowe, tworzenie ośrodków doskonałości, budowanie wspólnoty, fabryki jutra, tereny doświadczalne, wymiany, interfejsy programowania

⁽¹⁾ Komunikat „Budowa europejskiej gospodarki opartej na danych”, COM(2017) 9 final z dnia 10 stycznia 2017 r. Zob. także pismo przewodnie z dnia 2 grudnia 2016 r. na temat swobodnego przepływu danych wystosowane przez 14 szefów państw i rządów Non-paper on the Free Flow of Data initiative.

aplikacji, coaching wśród przedsiębiorstw, umowy wzorcowe, interakcje między środowiskiem naukowym a przedsiębiorstwami i wspólne inicjatywy technologiczne, a także kontraktowe partnerstwa publiczno-prywatne, w których uczestniczy sektor publiczny i prywatny, np. zakrojone na szeroką skalę demonstratory.

1.7. Niezbędny jest kapitał *private equity* oraz bardziej dojrzały europejski rynek kapitału wysokiego ryzyka.

Zalecenia

1.8. Komisja powinna przeprowadzić dokładną analizę stanu rzeczy oraz wykazywanych w państwach członkowskich postaw obronnych wobec swobodnego przepływu danych, tak aby usunąć nieuzasadnione bariery poprzez wprowadzenie odpowiednich przepisów prawnych i technicznych. Usunięcie nieuzasadnionych barier w swobodnym przepływie danych powinno być integralną częścią polityki przemysłowej na skalę europejską. Otwarcie rynków krajowych powinno również zostać objęte europejskim semestrem.

1.9. Na lokalizacji danych cierpią zwłaszcza MŚP oraz innowacyjność. EKES zdecydowanie popiera propozycję Komisji, aby każde przechowywanie danych w państwach członkowskich było zgodne z zasadą swobodnego przepływu. EKES apeluje o plan działania i harmonogram otwarcia rynków krajowych. Kwestią tą należy się także zająć w ramach europejskiego semestru.

1.10. Badania publiczne stanowią niezwykle istotne źródło danych. Komisja powinna zachęcać do szerszego rozpowszechniania tych danych w całej Europie.

1.11. Co do zasady należy szanować swobodę zawierania umów w sektorze prywatnym. Ogólne unijne ramy norm są pożądane, ale nie powinny w żadnym wypadku hamować innowacji. Należy promować możliwość przenoszenia.

1.12. Trudną kwestią jest odpowiedzialność: być może zaistnieje potrzeba przeglądu dyrektywy dotyczącej odpowiedzialności za produkt oraz zastanowienia się nad specjalnymi przepisami prawnymi dotyczącymi łączności maszyna-maszyna (M2M).

1.13. Należy zachęcać Komisję do rozważenia aspektów danych w różnych językach w swobodnym przepływie danych i dostępie do danych.

1.14. Zasadnicze znaczenie ma czynnik ludzki. Należy wprowadzić programy UE przygotowujące pracowników i młodzież na rozwój sytuacji w przyszłości. Kształcenie oraz szkolenia w miejscu pracy mają zasadnicze znaczenie na przykład dla zaspokojenia ogromnego zapotrzebowania na coraz większą liczbę analityków danych.

1.15. Procesy te muszą być należycie monitorowane w przedsiębiorstwach, a także przez Komisję i na szczeblu krajowym, tak by faktycznie równe europejskie warunki działania nabrały kształtu.

2. Kontekst

2.1. Należy rozróżnić między danymi osobowymi i nieosobowymi – związanymi z daną osobą oraz niespecyficznymi danymi masowymi. Obie te kategorie danych stanowią element rynku cyfrowego, ale dotyczą innych obszarów i podlegają regulacji w odrębnych aktach prawa UE ⁽²⁾.

2.2. Komunikat w sprawie dużych zbiorów danych ⁽³⁾, który stanowi kontynuację komunikatu „Ku gospodarce opartej na danych” ⁽⁴⁾, dotyczy danych nieosobowych lub zanonimizowanych.

2.3. W szczególnych przypadkach mamy do czynienia z zachodzeniem na siebie danych osobowych i nieosobowych, co jest związane z ewentualnymi interakcjami między tymi dwoma obszarami, a także interakcją między sektorem prywatnym i publicznym. Przykładem może być chociażby sektor opieki zdrowotnej, w którym częściowo nakładają się na siebie interesy pacjentów, interesy przedsiębiorstw oraz interes publiczny.

2.4. Zmiany są wieloaspektowe i nieprzewidywalne. Będące w toku procesy związane z pionowym i poziomym rozgałęzianiem się danych stwarzają coraz więcej możliwości gromadzenia, analizowania i przetwarzania danych. Duże zbiory danych stanowią niezbędny element przyszłej „gospodarki nastawionej na potrzeby klienta”.

⁽²⁾ Dz.U. C 71 z 24.2.2016, s. 65.

⁽³⁾ Komunikat „Budowa europejskiej gospodarki opartej na danych”, COM(2017) 9 final z dnia 10 stycznia 2017 r.

⁽⁴⁾ Komunikat COM(2014) 442 final z dnia 2 lipca 2014 r. Zob. również Dz.U. C 242 z 23.7.2015, s. 61.

2.5. Dane mają spore konsekwencje dla linii produkcyjnych, interakcji między sektorem usług a sektorem wytwórczym oraz łańcuchów wartości. Wzmacniają rozdrobnienie łańcuchów wartości.

2.6. Kluczową rolę danych obrazuje rosnąca liczba przedsiębiorstw typu start-up oraz typu scale-up. MŚP są w bardzo dużym stopniu uzależnione od sprzyjających warunków na szczeblu międzynarodowym (europejskim) oraz od finansowania.

2.7. Gospodarka nastawiona na potrzeby klienta stanowi produkt dużych zbiorów danych, łączności maszyna-maszyna (M2M) oraz swobodnego przepływu danych. Dzięki niej powstają zaawansowane towary i usługi. Wszystkie sektory i wszystkie poziomy w przedsiębiorstwach dostosowują się do tych zmian. Poszczególne sektory, a także duże i małe przedsiębiorstwa znacząco różnią się jednak od siebie; przedsiębiorstwa zajmują też różne miejsca w łańcuchach wartości i są od siebie w różnym stopniu zależne; ponadto produkcja i obsługa mają zróżnicowane perspektywy – wszystko to przekłada się na szerokie spektrum poglądów wśród przedsiębiorstw.

2.8. Jeśli UE nie wykorzysta w pełni potencjału cyfryzacji, znaczna część wartości dodanej w postaci 605 mld EUR w perspektywie 2025 r. będzie zagrożona. Z drugiej strony korzyści mogą być jeszcze bardziej imponujące: w badaniu przeprowadzonym na zlecenie Federacji Przemysłu Niemieckiego prognozuje się, że do 2025 r. w Europie można wygenerować dodatkową wartość na poziomie 1,25 bln EUR.

2.9. Podobne procesy zachodzą na całym świecie. Z badań porównawczych wynika, że UE pozostaje w tyle w tym obszarze, mimo osiągniętych aktualnie świetnych w skali światowej wyników gospodarczych w kilku sektorach.

2.10. Między amerykańskimi a europejskimi przedsiębiorstwami istnieją znaczne różnice kulturowe. W Europie do rozwoju sektora danych głównie przyczyniają się pewne sektory przemysłu wytwórczego⁽⁵⁾. Z kolei w Stanach Zjednoczonych na rozwój branży dużych zbiorów danych wpływają głównie przedsiębiorstwa usługowe oraz zajmujące się danymi, tzw. GAFA oraz – od niedawna – NATU⁽⁶⁾. Stany Zjednoczone mają duży i dynamiczny rynek wewnętrzny i doskonałe warunki finansowe. Przedsiębiorstwa charakteryzuje podejście ukierunkowane na podejmowanie ryzyka. Ponadto przedsiębiorstwa ze Stanów Zjednoczonych mogą korzystać z szybkich sieci oraz ogromnych zdolności w zakresie przechowywania. Podobnie stale rośnie liczba dużych platform chińskich.

2.11. Mimo iż Europa pozostaje w tyle, w komunikacie Komisji uderza brak odniesienia do głównych konkurentów międzynarodowych Europy, chociaż są oni głównym powodem, dla którego Europa musi pilnie poprawić swoje wyniki i koordynację polityki. W USA i Chinach całkiem niedawno określono krajowe cele z myślą o zdobyciu i utrzymaniu dominującej pozycji gospodarczej na całym świecie. W sposób świadomy wspiera się tam i promuje duże zbiory danych jako narzędzie pozwalające umocnić przewagę konkurencyjną amerykańskich i chińskich przedsiębiorstw, a w ich ślady idą też inne kraje. W Stanach Zjednoczonych administracja prezydenta Obamy przyjęła bardzo jasne podejście do amerykańskiej trzeciej rewolucji przemysłowej, która stanowi odpowiednik strategii Przemysł 4.0 w UE; podejście to służy jako podstawa wzmacniania amerykańskiej konkurencyjności i dominacji gospodarczej. Podejście to zostanie prawdopodobnie wzmocnione przez strategię *America first*. W tym kontekście dalszy rozwój dużych zbiorów danych należy postrzegać jako czynnik natury geopolitycznej.

3. Swobodny przepływ danych między państwami członkowskimi

3.1. Wśród powodów, dla których „europejska gospodarka cyfrowa zbyt wolno przyjmuje rewolucję w zakresie danych w porównaniu z USA i brakuje jej porównywalnego potencjału przemysłowego”⁽⁷⁾, Komisja słusznie wskazuje na związek między barierami w swobodnym przepływie danych i powolnym rozwojem rynku europejskiego.

⁽⁵⁾ The Digital Transformation of Industry, Bundesverband der Deutschen Industrie, 1.2.2015.

⁽⁶⁾ GAFA oznacza przedsiębiorstwa Google, Apple, Facebook i Amazon, których łączne obroty wynoszą w sumie 468 mld USD. NATU oznacza przedsiębiorstwa Netflix, Airbnb, Tesla i Uber. Obecnie łączna wartość rynkowa GAFA wynosi 2,3 bln USD. Wartość ta prawie odpowiada wartości rynkowej 50 największych przedsiębiorstw z indeksu EURO STOXX, czyli 2,9 bln EUR. Fakt ten podkreśla siłę finansową przedsiębiorstw z branży dużych zbiorów danych/platform i ich ogromne możliwości w zakresie tworzenia wartości.

⁽⁷⁾ COM(2017) 9 final, s. 2.

3.2. O ile w Stanach Zjednoczonych ochrona danych opiera się przede wszystkim na zasadzie celowego ujawnienia danych, a także – w odniesieniu do danych prywatnych – stanowi zagadnienie z zakresu ochrony konsumenta, o tyle w większości krajów europejskich obowiązują ustawy o ochronie danych, przy czym ochrona danych jest nierzadko prawem gwarantowanym w konstytucji. Z jednej strony europejskie podejście do kwestii bezpieczeństwa danych można rozważać w kategoriach przewagi konkurencyjnej, jednak z drugiej wykorzystywanie i przetwarzanie dużych zbiorów danych wydaje się być ograniczone w takim stopniu, że ogranicza to innowacyjność.

3.3. Należy położyć kres fragmentacji rynku. Komisja musi zostać upoważniona do zbadania, w jaki sposób i w jakim zakresie należy zlikwidować rozbieżności między podejściami przyjmowanymi przez poszczególne państwa członkowskie w celu zniwelowania różnic dotyczących rozwoju oraz stosowanych podejść.

3.4. Z uwagi na stale rosnącą ilość danych generowanych przez internet rzeczy, fabryki jutra i autonomiczne systemy połączone, szczególnie niezbędne są środki podejmowane na skalę europejską – i mają one znaczenie strategiczne. Fundamentem budowy dużej i solidnej gospodarki cyfrowej jest prawna i techniczna podstawa do swobodnego przepływu danych w Europie ⁽⁸⁾.

3.5. Należy wcielić w życie unijną politykę przemysłową. Konieczne jest zniesienie nieuzasadnionych barier w swobodnym przepływie danych. Rynek wewnętrzny jest nie do pogodzenia z 28 odmiennymi politykami w dziedzinie przemysłu, z których każda ma własne narzędzia i cele. Nie inaczej jest w epoce cyfrowej ⁽⁹⁾. W związku z tym Komisja i rządy powinny pełnić funkcję moderatorów i dysponować długofalową wizją pozwalającą określić szanse oraz warunki ramowe na podstawie partnerstwa publiczno-prywatnego ⁽¹⁰⁾.

3.6. Komisja słusznie wskazuje na wykorzystywane przez władze krajowe argumenty za ograniczeniem przepływu danych. Środki służące lokalizacji, które faktycznie przywracają cyfrowe „kontrolę graniczną” ⁽¹¹⁾, należy zastąpić zadowalającymi ramami europejskimi.

3.7. EKES zaleca przeprowadzenie szczegółowej analizy aktualnego stanu rzeczy w państwach członkowskich oraz istniejących w Europie ogromnych rozbieżności. Największym zaawansowaniem pod względem generowania danych charakteryzuje się nowoczesny sektor wytwórczy w Niemczech; zaraz za nim plasują się zaawansowane klastry produkcji w innych – tak dużych, jak i małych – krajach. Z drugiej strony silny rozwój jest także udziałem na przykład zajmujących się dużymi zbiorami danych przedsiębiorstw usługowych zlokalizowanych we Francji i w Zjednoczonym Królestwie oraz w niektórych mniejszych gospodarkach.

3.8. Swobodny przepływ danych jest znacząco utrudniany przez obronne postawy państw członkowskich. Jak dotąd zidentyfikowano co najmniej 50 barier prawnych i administracyjnych. Między państwami członkowskimi istnieją także znaczne różnice w odniesieniu do wymogów dotyczących udzielania zamówień publicznych. Przeważa różnicowanie kultur i tradycji. Krajowe polityki w dziedzinie przemysłu powodują tworzenie zróżnicowanych rozwiązań legislacyjnych; brak jest wspólnych ram dotyczących przemysłu. Źródłem braku zaufania dotyczącego danych nieosobowych mogą być także odmienne podejścia do sposobu traktowania danych osobowych pod względem prawnym. Rządy i przedsiębiorstwa w różnych krajach mają tendencje do wzajemnego umacniania swoich postaw obronnych.

3.9. Z kolei jedynie głębsze zaufanie między państwami członkowskimi pozwoli stworzyć jednolity rynek rozwijający się jako bezpieczna przystań dla danych i żyzny grunt pod innowacyjność.

3.10. Celom krajowym w rodzaju promowania innowacyjności i stopniowego tworzenia wartości dodanej może najlepiej przysłużyć się stworzenie wspólnego rynku dużych zbiorów danych, zapewnienie bezpiecznego przechowywania danych z wykorzystaniem zarządzania nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi na dużą skalę oraz łączenie możliwości.

3.11. Lokalizacja danych nie tylko wywołuje odwrotny do zamierzonego skutek w odniesieniu do przejrzystości oraz hamuje innowacyjność, ale wywiera także niekorzystny wpływ głównie na MŚP prowadzące działalność transgraniczną. W związku z tym EKES zdecydowanie popiera przedłożony przez Komisję wniosek, zgodnie z którym „każde działanie państwa członkowskiego mające wpływ na przechowywanie lub przetwarzanie danych powinno być zgodne z »zasadą swobodnego przepływu danych w Unii Europejskiej«” ⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Zob. także pismo przewodnie z 2016 r. na ten temat wystosowane przez 14 szefów państw i rządów Non-paper on the Free Flow of Data initiative. Czy jako zły znak należy potraktować fakt, że spośród dużych państw podpisało go jedynie Zjednoczone Królestwo?

⁽⁹⁾ Dz.U. C 71 z 24.2.2016, s. 65 oraz Dz.U. C 389 z 21.10.2016, s. 50.

⁽¹⁰⁾ Niderlandzkie stowarzyszenie branży technologicznej FME-CWM zaleca, aby koordynacją cyfryzacji w Niderlandach zajęły się ministerialny zespół najwyższego szczebla, dnia 16 marca 2017 r.

⁽¹¹⁾ COM(2017) 9 final, s. 5.

⁽¹²⁾ COM(2017) 9 final, s. 7.

3.12. EKES nalega, aby kwestia otwarcia rynków krajowych na rozpowszechnianie danych na szczeblu ogólnoeuropejskim była także ujęta w rocznym cyklu semestru europejskiego, w tym w zaleceniach dla poszczególnych krajów. Otwarty charakter danych publicznych w Europie przyczyni się do poprawy funkcjonowania rynku wewnętrznego i stworzenia równych warunków działania. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych pomaga w stworzeniu wspólnej płaszczyzny⁽¹³⁾.

3.13. Regiony i obszary miejskie również mają do swojej dyspozycji dane dynamiczne. Platformy regionalne grupujące podmioty publiczne i prywatne będą sprzyjały rozwojowi gospodarek regionalnych i mogą wspierać klastry regionalne w kontekście międzynarodowym. Regiony i miasta należy przekonywać do działania w duchu otwartości. W tym aspekcie UE również może odegrać ważną rolę, gdy chodzi o wymianę najlepszych praktyk oraz przekazywanie najnowszej wiedzy fachowej podmiotom regionalnym.

3.14. Badania publiczne stanowią niezwykle istotne źródło danych. Ze względu na zaangażowanie pieniędzy podatników ważne jest zapewnienie, aby dane takie były szerzej rozpowszechniane. Zwłaszcza MŚP mogą czerpać korzyści ze zbiorów danych uzyskiwanych w toku badań.

3.15. Często dochodzi do kolizji takich publicznych danych z działalnością prowadzoną prywatnie. Ustalenia umowne w sektorze komercyjnym ewidentnie prowadzą do nierównego traktowania danych. Wśród przykładów można wymienić dane nieosobowe powstające w transporcie, sektorze energii, generowane przez satelity, dane znajdujące się w rejestrach gruntów, a także związane z innymi usługami publicznymi.

3.16. Mając na uwadze godne ubolewania szerokie rozbieżności w Europie, EKES podkreśla, że nieograniczony przepływ danych na całym jej obszarze mógłby także przyczynić się do zbliżenia gospodarek krajowych, co ma istotne znaczenie zarówno dla gospodarek bardziej rozwiniętych, jak i tych pozostających w tyle. Można zwrócić się do organów administracji publicznej o wzajemne wspieranie się i szkolenie w zakresie wdrażania odpowiednich mechanizmów.

3.17. W komunikacie nie omawia się aspektów danych w różnych językach związanych ze swobodnym przepływem danych lub dostępem do danych. Jako że dane językowe mogą być również generowane wyłącznie przez maszynę, zdaniem EKES-u Komisja powinna zintensyfikować swoje wysiłki na rzecz wspierania badań i innowacji oraz wdrażania automatycznego tłumaczenia danych wyrażonych w różnych językach na wszystkie języki urzędowe UE.

3.18. EKES podkreśla, że aby budować wzajemne zaufanie potrzebne jest podejście holistyczne i krzewienie wspólnego poczucia celu w Radzie ds. Konkurencyjności oraz poza nią. Zaufanie jest niezbędne. Otwarcie europejskiego rynku na swobodny przepływ danych nieosobowych wywiera także głębokie skutki polityczne. W tym miejscu pojawiają się bardzo różnorodne kwestie, takie jak wzmacnianie podstawy jednolitego rynku oraz innowacyjności w dużych i małych przedsiębiorstwach, poprawa perspektyw w zakresie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, promowanie konwergencji gospodarczej między państwami członkowskimi oraz konkurencyjność.

4. Dostęp do danych i przekazywanie danych na rynku

4.1. W komunikacie zajęto się wieloma możliwymi interakcjami między przedsiębiorstwami różnej wielkości w dziedzinie danych (B2B). Należy także uwzględnić usługi użyteczności publicznej. Nieograniczona różnorodność danych sprawia, że nie da się przewidzieć kierunku jej zmian.

4.2. Komisja słusznie nadaje priorytet celowi, jakim jest dostęp wszelkich uczestników rynku do dużych i różnorodnych zbiorów danych. Wskazuje na wiele przeszkód w swobodnym dostępie i zauważa, że „zakres wymiany danych pozostaje obecnie ograniczony”⁽¹⁴⁾.

4.3. Powody, dla których przedsiębiorstwa zachowują dane dla siebie, są oczywiste. Towary i usługi danego przedsiębiorstwa powstają na podstawie planów produkcyjnych, a szerszej – strategii firmowych – które nie są udostępniane innym podmiotom. Co do zasady należy szanować swobodę zawierania umów i ją zapewniać⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Ogólne rozporządzenie o ochronie danych z maja 2016 r. Zob. opinia EKES-u (Dz.U. C 229 z 31.7.2012, s. 90).

⁽¹⁴⁾ COM(2017) 9 final, s. 10.

⁽¹⁵⁾ Zob. także uwagi Orgalime na temat zbliżającej się inicjatywy Komisji Europejskiej „Tworzenie gospodarki opartej na danych w UE” z dnia 21 września 2016 r., oraz wstępne stanowisko DIGITALEUROPE na temat komunikatu w sprawie budowy europejskiej gospodarki opartej na danych z dnia 14 lutego 2017.

4.4. Obraz jest niezwykle zróżnicowany. Duże przedsiębiorstwa często dysponują własnymi badaniami, których wyniki mogą znaleźć bardzo wiele potencjalnych zastosowań. Małe przedsiębiorstwa z definicji mają ograniczony zakres działania. Jednak argumenty za udostępnianiem danych innym przedsiębiorstwom są w każdym przypadku przytłaczające, a wszystkie zaangażowane przedsiębiorstwa mogą z tego czerpać bezpośrednio korzyści.

4.5. Dane M2M co do zasady nie podlegają prawom własności intelektualnej. W związku z tym prawo UE obowiązuje w odniesieniu do konkretnych zastosowań, które wymagają ochrony prawnej. W innych przypadkach takie dane i sposób ich traktowania podlegają rozwiązaniom umownym, na przykład w odniesieniu do własności danych i cen.

4.6. Ramy prawne dotyczące danych powinny zapewniać ochronę praw przedsiębiorstw w takim samym stopniu, jak w przypadku ochrony dóbr materialnych.

4.7. Nie ma większej potrzeby wprowadzania nowych środków ustawodawczych. Obowiązujące przepisy obejmują większość obszarów, a w razie potrzeby mogą zostać przededagowane tak, aby odpowiadały szczególnym wymogom epoki cyfrowej.

4.8. Biorąc pod uwagę obecną dynamikę i nieprzewidywalność zachodzących zmian, ewentualne ogólne ramy normatywne nie powinny w żadnym wypadku utrudniać innowacji. Obowiązujące normy nierzadko ograniczają innowacyjność; ciężko jest też ustalać nowe normy bez lepszej znajomości rozwoju sytuacji. W związku z tym niezbędne są nowe metody wprowadzania regulacji. Należy promować możliwość przenoszenia.

4.9. Trudną kwestią jest odpowiedzialność⁽¹⁶⁾. Obowiązują pewne dyrektywy, które mogą wymagać przeglądu w miarę jak zwiększa się zakres wykorzystywania technologii, na przykład w celu dostosowania dyrektywy dotyczącej odpowiedzialności za produkt także do internetu rzeczy i sztucznej inteligencji. Może zająć konieczność wprowadzenia specjalnych przepisów prawnych dotyczących odpowiedzialności w odniesieniu do łączności M2M. Biorąc pod uwagę dużą różnorodność i niestanną zmienność stosunków między przedsiębiorstwami w odniesieniu do danych EKES uważa, że istniejące przepisy są w dużej mierze zadowalające. Wszelkie nowe przepisy powinny sprzyjać innowacyjności, z pewnością zaś nie mogą jej ograniczać.

4.10. Przepływ lub transfer danych można zwiększyć w drodze umów zawieranych między przedsiębiorstwami, poprzez wykorzystywanie istniejących albo nowych platform i warsztatów, najlepiej na skalę międzynarodową, interfejsów programowania aplikacji⁽¹⁷⁾, a także w drodze zacieśnienia ukierunkowanych stosunków między środowiskiem naukowym a przedsiębiorstwami. Należy także zapewnić udział środowiska naukowego w platformach i warsztatach. Wiele z nich zostało już wdrożonych z myślą o przemyśle 4.0; przykładem są tu chociażby regionalne laboratoria terenowe. Rozpowszechnianie danych generowanych w centrach badawczych i finansowanych ze środków publicznych powinno stać się obowiązkowe⁽¹⁸⁾.

4.11. EKES popiera „tereny doświadczalne” i otwarte rynki służące wymianie danych, aby zachęcić podmioty składające się ku większej otwartości. Można zidentyfikować obszary stanowiące wspólne płaszczyzny i doprowadzić do ich konsolidacji. Określanie potrzeb w zakresie obszarów testowych i ułatwianie owocnej i wysokiej jakości współpracy pomiędzy zaangażowanymi agencjami należy powierzyć jednej organizacji.

4.12. EKES zwraca uwagę na niezwykle pożyteczną inicjatywę uruchomioną w 2014 r. przez Komisję i Big Data Value Association⁽¹⁹⁾. W złożonym niedawno przez obu partnerów oświadczeniu uwypuklono cztery podstawowe instrumenty, które mają zostać wdrożone w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego:

- zakrojone na szeroką skalę demonstratory („projekty sztandarowe”) w sektorach przemysłowych,
- integracja danych i eksperymenty na danych („przestrzenie innowacyjności”),
- projekty techniczne w kluczowych obszarach,
- tworzenie sieci kontaktów, budowanie wspólnoty i wspieranie polityki.

⁽¹⁶⁾ COM(2017) 9 final, s. 14–15.

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 9 final, s. 12.

⁽¹⁸⁾ Region Walonii planuje wydanie w tym przedmiocie dekretu.

⁽¹⁹⁾ Jest to partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) między Komisją, branżą i instytucjami badawczymi, „zawiązane w celu prowadzenia współpracy w odniesieniu do badań i innowacji dotyczących danych, usprawnienia budowy wspólnoty wokół danych oraz ustanowienia fundamentów gospodarki opartej na danych w Europie” (wspólne oświadczenie Komisji Europejskiej i Big Data Value Association).

Jest to podejście stanowiące wzorzec dla dalszych inicjatyw europejskich. Oprócz partnerstw publiczno-prywatnych w obszarze badań naukowych funkcjonują także wspólne inicjatywy technologiczne skupione na innowacyjności.

4.13. Jedną z opcji mogłyby stanowić europejskie wzorcowe umowy o współpracy.

5. Poziom świadomości i nastawienie w przedsiębiorstwach

5.1. Oprócz przepisów prawnych i praktycznych ustaleń, silna gospodarka cyfrowa wymaga klimatu większej otwartości w europejskich przedsiębiorstwach. Do proaktywnej reakcji na zmianę paradygmatu potrzeba przede wszystkim świadomości i odpowiedniego nastawienia.

5.2. Cała gospodarka światowa przechodzi proces głębokiej przemiany. Wszystkie przedsiębiorstwa – duże i małe – muszą być zaangażowane w ten proces, w którym nie należy przeciwstawiać istniejących gałęzi przemysłu nowszym sektorom, nie przeciwstawiać „starych” „nowym”. Należy szybciej i skuteczniej zmieniać kluczowe europejskie kompetencje, a możliwość uczestnictwa w tym procesie należy zapewnić wszystkim branżom.

5.3. Sam proces jest realizowany w dużej mierze w sposób oddolny, w związku z czym pozostaje sprawą sektora biznesu oraz przedsiębiorstw. EKES zwraca uwagę nie tylko na cenne narzędzia prezentowane przez Komisję⁽²⁰⁾ z myślą o większym uwrażliwieniu rynków na podejmowanie proaktywnych działań dostosowawczych, ale także na konieczność zmiany mentalności dużej części europejskich przedsiębiorstw.

5.4. Dane stanowią dla przedsiębiorstw kwestię wrażliwą, która w przyszłości będzie tylko przybierać na znaczeniu. Jedynie niewielka liczba przedsiębiorstw pozytywnie odnosi się do otwartych danych. Przydatna byłaby sporządzona przez Komisję lista zawierająca przykłady. Ponadto wiele przedsiębiorstw wciąż błędnie uważa, że aktualny stopień zaawansowania produkcyjnego zagwarantuje im w przyszłości pozycję na rynku.

5.5. Różnice między Stanami Zjednoczonymi a Europą są uderzające. W odniesieniu do inżynierii przeważającym trendem w Europie jest dążenie do mniejszej otwartości. Dla uzyskania przewagi konkurencyjnej decydujące znaczenie ma zaawansowana inżynieria i wysoki poziom zaawansowania procesów postępowania z danymi. Stany Zjednoczone są bardzo dojrzałe pod względem modeli B2C (między przedsiębiorcami i konsumentami) i większym stopniu otwarte na swobodny dostęp. Europa jest na wysokim stopniu zaawansowania, gdy chodzi o wytwarzanie produktów wysokiej jakości oraz modele B2B, natomiast działające na jej terenie przedsiębiorstwa pragną zachować kontrolę nad własnymi danymi.

5.6. Należy poważnie się zastanowić, czy Europa jest obecnie w stanie należycie postępować z dużymi zbiorami danych. Innymi słowy przedsiębiorstwa unijne muszą się zmierzyć z tym, że zdolności w zakresie przekształcania danych w szanse biznesowe są dostępne w znacznym stopniu w Stanach Zjednoczonych, co oznacza, że dane, z których będą korzystać, w tym odpowiednie algorytmy pozwalające generować nowe pomysły, są przechowywane na serwerach amerykańskich przedsiębiorstw⁽²¹⁾.

5.7. Pilnie potrzebna jest zmiana. Najlepszym rozwiązaniem jest przyjęcie strategii utrzymania obecnych atutów wytwórstwa, otwierając się coraz bardziej na strumienie danych. Proces zmiany nie zostanie przeprowadzony z dnia na dzień; jest on możliwy jedynie z wykorzystaniem strategii małych kroków. Przedsiębiorstwa europejskie muszą zidentyfikować najskuteczniejszy europejski sposób działania: nie jest nim płynięcie pod prąd, lecz zmienianie się w akceptowalny sposób⁽²²⁾.

5.8. Wiele europejskich przedsiębiorstw musi nadrobić zaległości zarówno poprzez utrwalanie swoich kompetencji w zakresie pracy z danymi, jak i poprzez usprawnianie produkcji. Choć może to brzmieć dziwnie, w wielu przedsiębiorstwach otwartość i przejrzystość w odniesieniu do dużych zbiorów danych powinna rozpocząć się od zmian procedur wewnętrznych i wewnętrznych metod postępowania.

5.9. Główna kwestia dotyczy elastycznych i łatwiejszych do przystosowania modeli biznesowych, które stopniowo zastępują tradycyjny pejzaż zintegrowanych pionowo przedsiębiorstw produkcyjnych⁽²³⁾. Tego rodzaju modele biznesowe muszą umożliwiać przedsiębiorstwom skutecznie funkcjonowanie w warunkach coraz większej liczby towarów i usług oraz pełnej integracji wytwórczości i obsługi. Przedsiębiorstwa muszą czasami godzić się na pewne niedogodności, by uzyskać większe korzyści.

⁽²⁰⁾ COM(2017) 9 final, s. 11–13.

⁽²¹⁾ Doskonałym przykładem jest stanowiący napęd europejskiej gospodarki przemysł motoryzacyjny skontrastowany z całkiem nowymi koncepcjami w rodzaju tych proponowanych przez firmę Google, która nie będzie sprzedawać samochodów, lecz we współpracy z klientami oferować mobilność i pakiety mobilności.

⁽²²⁾ Zob. WHITE PAPER DIGITAL PLATFORMS Digital regulatory policy for growth, innovation, competition and participation, biała księga rządu niemieckiego, Federalne Ministerstwo Gospodarki i Energii, marzec 2017 r.

⁽²³⁾ Wymownym przykładem jest dalszy rozwój branży motoryzacyjnej; zob. raport EKES-u CCMI/148 z dnia 22 lutego 2017 r.

5.10. Należy organizować wymiany, by omawiać napięcia między zachowaniem firmowej tożsamości danych a niezbędną potrzebą innowacji w kontekście międzynarodowym, a także by poszukiwać najsukuczniejszych strategii otwierania się biznesu. Komisja mogłaby istotnie pomóc w prowadzeniu tych wymian na poziomie europejskim.

5.11. Należy przedstawić pomysły w celu stworzenia pewnych ośrodków doskonałości jako przeciwwagi dla Doliny Krzemowej i dużych amerykańskich uczelni.

5.12. Jako przykład może posłużyć potrzeba pogłębienia niedostatecznie rozwiniętego europejskiego rynku kapitałowego. Dynamiczne przetwarzanie dużych zbiorów danych wymaga nie tylko odnoszących sukcesy przedsiębiorstw typu start-up, ale przede wszystkim przedsiębiorstw scale-up, których jest zbyt mało. W związku z tym niezbędny jest bardziej dynamiczny europejski rynek wysokiego ryzyka. Należy rozważyć i dostosować mechanizmy służące wspieraniu i wzmocnieniu jego rozwoju; należy przy tym oprzeć się na najlepszych praktykach, takich jak przykład Izraela.

5.13. Zjednoczone Królestwo może pochwalić się prężnie funkcjonującą gospodarką, w ramach której ma miejsce generowanie danych. EKES jest zdania, że przemysł europejski i brytyjski powinny w dalszym ciągu ściśle ze sobą współpracować w dziedzinie generowania przejrzystych i otwartych danych.

6. Społeczeństwo i rynek pracy

6.1. Poglądy zawarte we wcześniejszych opiniach EKES-u⁽²⁴⁾ dotyczących wpływu przemysłu 4.0 na społeczeństwo i rynek pracy są nadal aktualne w epoce swobodnego przepływu danych. Pewne aspekty wymagają podkreślenia.

6.2. Dynamika rozwoju i rozpowszechniania danych musi być w pełni rozumiana przez społeczeństwo, a zwłaszcza przez pracowników europejskich przedsiębiorstw. Do propagowania wiedzy i akceptacji społecznej dla procesów głębokiej transformacji potrzebna jest aktualna komunikacja. Ważną rolę mają tu do odegrania partnerzy społeczni.

6.3. Zasadnicze znaczenie ma czynnik ludzki. Na wszystkich szczeblach powinien toczyć się dialog społeczny z myślą o dokonywaniu niezbędnych korekt oraz wdrażaniu programów przygotowujących pracowników i młodzież na nową rzeczywistość. Potrzebnych jest wielu nowych analityków danych i naukowców zajmujących się danymi.

6.4. Powyższe wskazuje także na wyzwanie związane z tworzeniem organizacji nowego rodzaju, zajmujących się szkoleniem i współpracą pracowników ze wszystkich warstw społecznych, których wolumen pracy ulegnie zmniejszeniu. Obecne systemy zabezpieczenia społecznego nie są dostosowane do tych wyzwań, z kilkoma wyjątkami, takimi jak „przedsiębiorstwa buforowe” wykorzystywane np. w Finlandii przy przechodzeniu byłych pracowników umysłowych do pracy za pośrednictwem platform społecznościowych z jednoczesnym zachowaniem swojego ubezpieczenia społecznego. Wszyscy powinniśmy mieć świadomość tego, że działamy obecnie w innych okolicznościach.

6.5. Zmiany na rynku pracy i włączenie społecznie również stanowią element polityki przemysłowej w szerszym rozumieniu. Autorzy badań wahają się między prognozowaną utratą nawet 50 % miejsc pracy, zwłaszcza wśród pracowników umysłowych, a 20-procentowym wzrostem zatrudnienia na nowych stanowiskach utworzonych wskutek cyfryzacji i stosowania najnowocześniejszych technik produkcji. Wszystkie zainteresowane strony powinny skupić się na transformacji, po to by usuwać przeszkody w dostosowaniu i ułatwiać uzyskiwanie wyników, które stwarzają nowe możliwości dla obywateli, zwłaszcza w rozwoju usług.

6.6. Kształcenie i szkolenia w miejscu pracy na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej mają wielkie znaczenie w każdym sektorze i w każdym kraju. Powinny one obejmować więcej aniżeli tylko obszary techniczne.

6.7. EKES wskazuje na wspierającą rolę, jaką może odegrać Komisja, wytyczając kierunek na przyszłość oraz identyfikując problemy i szanse. Należy organizować unijne warsztaty i wymiany między przedsiębiorstwami, partnerami społecznymi i rządami, dotyczące także najlepszych praktyk. Należy określić i rozwinąć wspólne podstawy i podejście wśród różnorodnych kultur w Europie.

Bruksela, dnia 5 lipca 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²⁴⁾ Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 161.